

Yttrande från Sveriges Kvinnolobby över Ds 2016:35 - Ett nytt regelverk för nyanlända invandrares etablering i arbets- och samhällslivet

Diarienummer **A2016/01883/I**

Sammanfattning

Sveriges Kvinnolobby anser att jämställdhetsperspektivet i promemorian är allt för svagt. Det framgår inte hur de föreslagna ändringarna ska leda till att fler nyanlända kommer i arbete, på vilket sätt jämställdheten kommer att påverkas, eller vilket ansvar Arbetsförmedlingen som myndighet har för att öka jämställdheten.

Sveriges Kvinnolobby ser en risk med att myndigheternas behov av effektivisering ligger till grund för de föreslagna ändringarna, snarare än nyanländas etablering. Förändringar i regelverket ska genomföras med de nyanländas behov som utgångspunkt och ska leda till att skillnader mellan kvinnor och män minskar.

För att så ska ske behöver de generella etableringsinsatserna, det stöd och den service som erbjuds, bättre nå både kvinnor och män. Dessutom behövs det insatser som är specifikt riktade till nyanlända kvinnor, till exempel fler yrkes- och arbetsmarknadsutbildningar för kvinnodominerade yrken och att validering och kompletteringsutbildningar anpassas efter kvinnors behov.

Nyanlända kvinnors förutsättningar att delta i etableringsaktiviteter måste också förbättras, bland annat genom stärkt och mer tillgänglig barnomsorg. Arbetsförmedlingens information till och kontakt med nyanlända kvinnor, liksom kommunernas uppsökande arbete för att få kontakt med hemmavarande kommuninvånare, måste förbättras.

Sveriges Kvinnolobby anser att samhällsorientering ska omfatta *alla* nyanlända, oavsett ålder och om du beviljats uppehållstillstånd eller inte. Information om jämställdhet och kvinnors mänskliga rättigheter ska alltid ingå i samhällsorientering.

Etablering utan jämställdhet?

Ojämställdheten inom etableringsuppdraget är slående. Nyanlända kvinnor är underrepresenterade i arbetsmarknadspolitiska program och insatser, könsfördelningen bland deltagarna i subventionerade anställningarna är ojäm och män tar i större utsträckning del av anställningsstöd. Det är en lägre andel kvinnor som lämnar etableringsuppdraget för arbete eller studier och etablering på arbetsmarknaden tar

betydligt längre tid för kvinnor än för män. Skillnaderna mellan kvinnors och mäns etablering har dessutom ökat på senare tid.

Det är därför anmärkningsvärt att ett jämställdhetsperspektiv nästan helt saknas i promemorian och de förslagna förändringarna. Jämställdhet nämns för första gången på sidan 158 och då i ett kort stycke om förslagets konsekvenser för jämställdheten. Där konstateras att förändringarna ”*kan* förbättra förutsättningarna för likabehandling mellan kvinnor och män i etableringsuppdraget, och i förlängningen till att antalet övergångar till arbete och studier bland kvinnor ökar”.

Att förändringarna *kan* leda till ökad jämställdhet är en alltför svag slutsats som visar på stora brister i jämställdhetsanalyser av förslagen. Ingenstans presenteras analyser av *hur* detta ska gå till.

Sveriges Kvinnolobby vill framhålla att jämställdhet inte kommer av sig självt. För att kvinnor i högre utsträckning ska ta del av insatser krävs ett aktivt jämställdhetsarbete. Stöd och insatser måste bättre matcha kvinnors behov, erfarenheter och kompetenser. Som systemet är utformat idag är ”individer” ofta lika med ”män”. Om mäns erfarenheter och behov fortsätter stå som mall för etableringsinsatser är risken stor att gapet mellan nyanlända kvinnors och mäns etablering består, eller till och med ökar.

Arbetsförmedlingen ska enligt en ändring i myndighetens instruktion 2015 utforma sin verksamhet så att den främjar jämställdhet och motverkar könsuppdelning på arbetsmarknaden. Arbetsförmedlingen har även fått ett nytt uppdrag att minska arbetslösheten bland utrikes födda kvinnor. Trots detta framgår ingenstans i promemorian vilket ansvar Arbetsförmedlingen som myndighet har för att öka jämställdheten och hur det ska gå till.

Att Arbetsförmedlingen ska främja jämställdhet innebär dels att arbetssökande kvinnor och män ska få lika mycket stöd, service och resurser, dels att verksamheten ska bidra till att öka jämställdheten i samhället. Hårdare krav behöver ställas på Arbetsförmedlingen att leva upp till detta och att löpande rapportera om efterlevnaden. Krav på jämställdhet och återrapportering behöver också ställas på anordnare av olika aktiviteter, till exempel kommuner, företag eller organisationer.

Ett nytt regelverk för nyanländas etablering

I promemorian konstateras att enhetligare regler med färre särlösningar förväntas bidra till en enklare och effektivare handläggning för myndigheter och kommuner. Sveriges Kvinnolobby delar denna analys. Sannolikt kommer administrationen för till exempel Arbetsförmedlingen att minska. Sveriges Kvinnolobby ser dock en risk med att myndigheternas behov av effektivisering ligger till grund för de föreslagna ändringarna, snarare än nyanländas etablering. Det framgår inte hur förslagen ska leda till att fler nyanlända kommer i arbete, på vilket sätt jämställdheten kommer att påverkas, eller vilket ansvar Arbetsförmedlingen som myndighet har för att öka jämställdheten. Det är viktigt att förändringar genomförs med de nyanländas behov som utgångspunkt och att de leder till att skillnader mellan kvinnor och män minskar.

Promemorians förslag innebär "en större frihet för Arbetsförmedlingen att, i samråd med individen, utforma längd, omfattning och inriktning på etableringsinsatserna utifrån individens förutsättningar och behov". Man konstaterar också att detta *kan* leda till ökad jämställdhet. Sveriges Kvinnolobby anser dock att det finns risker med att arbetsförmedlares subjektiva bedömningar får större utrymme. Det kan leda till att fördomar och stereotypa föreställningar om kvinnor och män i större utsträckning påverkar individens etableringsplan och insatser. Rapporter har nyligen visat att arbetsförmedlare utgår från stereotypa föreställningar i sina bedömningar och att personer med utomeuropeiskt utseende diskrimineras. Det finns all anledning att tro att skillnader finns också när det kommer till kön. Till exempel kan ändringarna leda till att kvinnors etableringsplaner i än högre utsträckning anpassas för att de ska kunna ta ett större ansvar för hem och familj och att de inte ges aktiviteter på heltid.

En konsekvens av att regelverket för etableringsinsatser anpassas till den övriga arbetsmarknadspolitiken är också att kraven på nyanlända att delta i aktiviteter skärps. Om en nyanländ avvisar insatser eller aktiviteter inom programmet, riskerar han eller hon att stängas av från rätten till ersättning. Hur detta kommer att påverka jämställdheten och kvinnors arbetskraftsdeltagande analyseras inte i promemorian och är därför omöjligt att säga.

Klart är dock att om kraven på individer ökar måste också kvinnors förutsättningar att delta i aktiviteter förbättras. Bland annat krävs tillgänglig barnomsorg alla tider på dygnet, att kötider till förskolor kortas och att det finns tillfällig barnpassning i anslutning till myndigheter och kommuner. Det ställer också höga krav på att alla nyanlända nås av information om vad som gäller för ersättning och deltagande. Särskilt stöd att skriva aktivitetsrapporter och liknande måste exempelvis ges till nyanlända som har kortare skolbakgrund eller är analfabeter.

Arbetsförmedlingens information till och kontakt med nyanlända kvinnor, liksom kommunernas uppsökande arbete för att få kontakt med hemmavarande kommuninvånare, måste förbättras. Både kvinnan och mannen ska kallas till alla samtal om en familjs ekonomiska situation, aktiveringskrav och erbjudanden om insatser. Kvinnor ska få enskild handläggning och det ska inte förekomma att någon är kontaktperson åt en partner eller anhörig.

I promemorian föreslås också att etableringsplaner kan förlängas eller vara på deltid om den nyanlände har föräldrapenning på deltid eller vårdar barn. Även för detta förslag saknas jämställdhetsanalyser. Sveriges Kvinnolobby anser att viss flexibilitet kan vara bra. Att kvinnor kan delta i insatser på deltid under en övergångsfas är bättre än att helt hamna utanför arbetsmarknaden. En anledning till att kvinnor i högre utsträckning studerar kan vara att det med dagens regelverk är lättare att kombinera utbildningsinsatser med att ha huvudansvaret för hem och barn. Att underlätta möjligheten att kombinera arbetsinsatser med föräldraledighet kan därför vara positivt för jämställdheten. Sveriges Kvinnolobby ser dock en risk att detta kan bidra till att fler kvinnor hamnar i långvarigt deltidsarbete och att deras ekonomi och ställning på arbetsmarknaden fortsätter vara svagare än mäns. Vi förutsätter att regeringen och Arbetsförmedlingen noga bevakar utvecklingen av detta ur ett jämställdhetsperspektiv.

Sveriges Kvinnolobby delar analysen av att etableringsersättning även fortsättningsvis ska vara individuell och inte ska påverkas av inkomsterna för andra personer i hushållet. Förutom att detta skapar starkare incitament för både kvinnor och män att arbeta och delta i insatser, så stärker det också kvinnors ekonomiska självständighet. Att inte ha en individuell ersättning skulle direkt motverka de jämställdhetspolitiska målen.

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker också förslaget om att SGI-skydd ska gälla under tid då en nyanländ invandrare deltar i ett arbetsmarknadspolitiskt program och får etableringsersättning.

En lag om samhällsorientering

Sveriges Kvinnolobby tillstyrker förslaget att bestämmelsen om samhällsorientering som finns i lagen om etableringsinsatser för vissa nyanlända invandrare ska samordnas med bestämmelserna om samhällsorientering i lagen om samhällsorientering för vissa nyanlända invandrare. Vi delar också bedömningen att kommunernas ansvar för samhällsorientering för nyanlända bör kvarstå.

Enligt förslaget ska lagen om samhällsorientering gälla för nyanlända invandrare som har fyllt 18 men inte 65 år, är folkbokförda i en kommun och har beviljats uppehållstillstånd. Sveriges Kvinnolobby anser att samhällsorientering ska omfatta *alla* nyanlända, oavsett ålder och om du beviljats uppehållstillstånd eller inte. Samhällsorientering ska således ges även till individer utanför etableringsuppdraget.

Under 2015 deltog endast 27 procent av dem som hade en etableringsplan i samhällsorientering. Detta visar på att högre krav på deltagande i samhällsorientering bör ställas, samt att kommunerna behöver bedriva ett mer aktivt arbete för att nå ut till samtliga individer.

För att samhällsorientering ska nå fler nyanlända krävs ett enhetligt regelverk, en likvärdig service och att all information finns lättillgänglig på de nyanländas modersmål. Sveriges Kvinnolobby vill också framhålla att information om jämställdhet och kvinnors mänskliga rättigheter alltid ska ingå i samhällsorientering. Särskild information ska ges om mäns våld mot kvinnor och sexualbrott, inklusive var man vänder sig om man blivit utsatt. Alla föräldrar, mammor som pappor, ska få information som rör barnen, till exempel om förskola, skola och föräldrapenning. Alla nyanlända kvinnor ska ges information om sexuella och reproduktiva rättigheter, till exempel abort och preventivmedel, samt information om mödravårds- och barnavårdscentraler, patientsäkerhet och sekretess. Unga nyanlända ska alltid få kontakt med ungdomsmottagning.

Säkerställ jämställd etablering

Promemorian innehåller inga förslag om hur jämställd etablering ska främjas. För att så ska ske behöver de generella etableringsinsatserna, det stöd och den service som erbjuds, bättre nå både kvinnor och män. Detta bör följas upp med hjälp av nyckeltal.

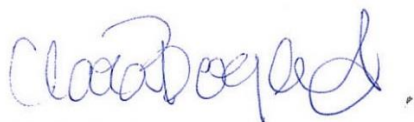
Dessutom behövs det insatser som är specifikt riktade till nyanlända kvinnor. Sveriges Kvinnolobby föreslår fler yrkes- och arbetsmarknadsutbildningar för kvinnodominerade

yrken, till exempel inom vård och omsorg, och att validering och kompletteringsutbildningar bättre anpassas efter kvinnors behov. Särskilda insatser behövs för de grupper av kvinnor som har kort eller ingen utbildning, och på snabbspår inom kvinnodominerade yrken.

För att kvinnor ska ha möjlighet att delta i etableringsinsatser krävs tillgänglig och bra barnomsorg, även på obekväma arbetstider, samt tillfällig barnpassning i anslutning till myndigheter och kommuner. Sveriges Kvinnolobby föreslår också allmän och kostnadsfri förskola från två års ålder.

En viktig insats är också att säkerställa ett mer jämställt ansvar för barn och hem. Sveriges Kvinnolobby förordar att föräldraförsäkringen individualiseras, att en tvåårsbegränsning i ersättningsdagarna införs för *alla* föräldrar och att garantinivån avskaffas så att föräldraförsäkringen istället bygger på sjukpenninggrundande inkomst (SGI).

Stockholm 2016-12-14

Clara Berglund, generalsekreterare Sveriges Kvinnolobby

Sveriges Kvinnolobby

Norrtullsgatan 45

113 45 Stockholm

08-33 52 47

info@sverigeskvinnolobby.se

www.sverigeskvinnolobby.se